

Received	Reviewed	Published	Doi Number
09.10.2019	28.10.2019	25.12.2019	10.29228/ijlet.38912

Multi-cultural Identity of Translator and Reflection of Identity to Translation

Aslı ARABOĞLU¹

ABSTRACT

The multi-cultural identity of the translator undoubtedly contributes to a complex and multifaceted process of translation and meet readers' expectations through filtering of different cultural strata in transformation of the source text into the target text. In addition to being a scientific phenomenon, translation is also a social phenomenon. This enables us to look at translation from a more holistic and social perspective. It should be considered that the translator is influenced and shaped by the society as well as translation can affect the society through translation. In autobiographies, it is also possible to analyze the multi-cultural identity of the author/translator by re-reading about her personal life. Halide Edib Adivar wrote her autobiographies in two different languages; *Mor Salkımlı Ev - Memoirs of Halide Edip* and *Türkün Ateşle İmtihanı - The Turkish Ordeal*. The first transformation of her own life story was in English instead of her native language of Turkish. Then second transfer was translating English autobiographies into Turkish. It has been seen that Adivar's tidal in her multi-cultural identity structure, in fact affected her translation decisions and strategies. In this sense, as an example of a reflection of the identity of the translator to the translation process, the translation of the identity through English autobiographies and the re-translation of the identity through Turkish translations will be emphasized at this study.

Key Words: Multi-cultural identity, translation, cultural strata, Halide Edib Adivar, autobiography.

Çevirmenin Çok Kültürlü Kimliği ve Kimliğin Çeviriye Yansıması²

ÖZET

Çevirmenin çok kültürlü kimliği çeviri gibi karmaşık ve çok yönlü bir sürece kuşkusuz zenginlik katacak, kaynak metnin erek metne dönüşümünde okurun beklentilerini farklı kültürel katmanların süzgecinden geçirerek karşılayacaktır. Çeviri, bilimsel bir olgu olmasının yanı sıra aynı zamanda da toplumsal bir olgudur. Bu durum, çeviriye daha bütünsel ve toplumsal bir bakış açısıyla bakmamızı sağlar. Çevirmenin okurlara ulaşırken toplumsal yapıyı etkileyebileceği durumu kadar, toplum tarafından nasıl etkilendiği ve şekillendiği de göz önünde bulundurulması gereken bir konudur. Çalışmalarda çevirmenin hayatı, toplumdaki izleri bizlere önemli bilgiler sunabilir. Otobiyografilerde yazar/çevirmenin çok kimlikli yönünü kişisel yaşamına dair tekrar okumalarla çözümlenmek mümkündür. Halide Edib Adivar önce İngilizce ve ardından Türkçe olarak iki ayrı dilde; "otobiyografi" türündeki *Mor Salkımlı Ev*, *Memoirs of Halide Edip* ve *Türkün Ateşle İmtihanı*, *The Turkish Ordeal* yapıtlarını kaleme alır. Öz yaşam öyküsünü anadili yerine İngilizce yazarak ilk aktarımı gerçekleştirmiş olur. Ardından İngilizce otobiyografilerini Türkçe'ye çevirerek ikinci aktarım gerçekleşir. Adivar'ın çok kimlikli yapısındaki git-gellerin aslında çeviri kararlarını da etkilediği ve çeviri stratejilerini belirlediği görülmektedir. Bu anlamda bu çalışmada çevirmen kimliğinin çeviri sürecine yansımalarına örnek olarak, Adivar'ın kimliğinin İngilizce otobiyografiler yoluyla çevrilmesi ve ardından kimliğin Türkçe çeviriler yoluyla tekrar çevrilmesi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çok kültürlü kimlik, çeviri, kültürel katman, Halide Edib Adivar, otobiyografi.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Trakya Üniversitesi, asliaraboglu@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6910-5706.

² Bu makale Aslı ARABOĞLU'nun Prof. Dr. Füsün BİLİR ATASEVEN danışmanlığında yazdığı "İki Ayrı Dilde İki Aynı/Ayrı Otobiyografik Yapıt Üzerine Etnometodoloji-Çeviribilim Odaklı Bir İnceleme: Yazar/Çevirmen Halide Edib" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir (YTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diller ve Kültürler Arası Çeviribilim Doktora Programı).

Giriş

Çeviriyi bir kültürde olan bir “şeyleri” bir başka kültüre çizgisel bir aktarım olarak değil de, “o şeylerden” yola çıkarak “başka şeylerin” yaratılışı olarak ele aldığımızda, çevirinin çok boyutlu, iç içe geçmiş, koştut ama aynı zamanda birbirine zıt yönlerde gelişebilen bir etkileşim, kültürlerarası ve kişilerarası bir iletişim olarak karşımıza çıktığını söyleyen Şebnem Bahadır Çeviriyorum, Öyleyse Tek Kültürün Ötesinde, İki Kültürün Arasında, Üçüncü Kültürün Ortasındayım adlı makalesinde, Göhring’in 1970’lerde yararlandığı psikiyatrist Watzlawick’in araştırmalarından bahseder; iletişim kavramından hareketle çeviri ediminde bulunan kişilerin önemine dikkat çeker:

Watzlawick’in araştırmalarına göre insan her zaman iletişimde bulunur, salt fiziksel varlığıyla bile olsa. Watzlawick’in bu durumu en iyi yansıtan örnekleri şizofren kişilerle ilgilidir. Çevirmen de kendini ne denli geri çekse, yok olmaya çalışsa, iletişime karışmamaya, böylece salt başkalarının iletişimlerine araç olmaya çalışsa da mutlaka bir iletide bulunur; şizofrenler en uç durumda nasıl iletişimde bulunmak istemediklerini yine iletişim yoluyla iletirse çevirmen de kendini zorla saydam kılmaya çalışırken tam bu hareketiyle kendini saydam kılmaya çalıştığını iletir ve aslında iletişime “katılmış” olur (Bahadır, 2004:26). Öyleyse çevirmenin izlerinin çeviride yer almaması mümkün değildir. Görünmez olma isteği dahi aslında bir tercihte bulunduğunu ortaya koymaktadır. Çevirmenin düşünce yapısı ve kimliği, okurla iletişim durumuna ışık tutabilir, çevirinin arka planını oluşturan kültürleri ve çevirinin dinamiğini açıklamaya yardımcı olabilir.

Her çevirmen kendi amacı ve ideolojisi doğrultusunda, kaynak kültürü erek dilin kültürüyle karşılaştırarak kendi kültürüyle çözümler üretir. Farklı kültürlerin çatışması ya da birleşmesi gibi çok yönlü gelişebilen okurla iletişimi sağlayan temel unsurun aslında çevirmenin çok kültürlü kimliği olduğunu söyleyebiliriz. Öyleyse; süreci aldığı kararlar ile birincil derecede yönlendirenin çevirmenin kendisi olduğundan ve çevirmen kimliğini oluşturan birçok etmenin varlığından bahsetmekte fayda vardır. Bu etmenlerden en çok dikkat çeken ideolojinin çevirmen kimliğinin dolayısıyla çevirmen kararlarının da önemli bir parçası olduğudur.

Çeviribilimci Alev Bulut Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji, İdeolojik Çeviri adlı eserinde günlük yaşamımızda hangi amaçla ve hangi durumda yapılırsa yapılsın çevirilerin ve çeviri sürecinin ideolojiden arınık olamayacağından bahseder; çünkü çevirinin de içinde yer aldığı iletişim süreçleri, başlı başına kişisel ya da toplumsal öncelikler, hatta bazen de devlet çıkarları gibi yüksek amaçlar, tutumlar, niyetler ve bunları yönlendiren dünya görüşlerine ve bakış açılarına, yani ideolojilere, bağımlıdır (Bulut, 2008: 28,29). Alev Bulut aynı adlı eserinde ister yazılı, ister sözlü olsun çeviri sürecinin çevirmen ve çeviriyi kullananlar açısından ideolojik bir boyutu olduğunu, bu ideolojik boyutun başta yazılı ya da sözlü bir çeviri işini yapma/yaptırma kararı olmak üzere çevirmen seçiminin (çevirmenin cinsiyeti, kimliği, ideolojik/politik/dinsel eğitimi gibi) de dahil olmak üzere bütünüyle süreci yönlendirenlerin ve çevirmenlerin kararlarına dayandığını belirtir.

Çevirmen daima bu kültürel iletişimin bir parçasıdır. Hangi ideolojiyle bakarsa baksın çevirmen, bir tarafta yerini alacak ve görünümüne hale ulaşacaktır. Ayşe Banu Karadağ *Çevirinin İdeolojik Doğası* adlı makalesinde belli bir ideoloji doğrultusunda yayımlanan çeviri kitaplarla, modernleşme-Batılılaşma bağlamında Türk toplumunda yaşanan kültürel hesaplaşma sürecinin farklı bir boyut kazandığından bahseder. Çevirinin “masum” bir eylem, çevirmenin ise “masum” eyleme hizmet eden “tarafsız” bir aracı olduğu düşüncesini sorgular. Çevirinin her şeyden önce bir yorum işi olduğunu ve belli bir amaç için yapıldığını vurgulayarak işlevselci bir bakış açısıyla belli bir amaç doğrultusunda yapılan çevirinin

“masum” ve “tarafsız” olarak değerlendirilemeyeceğini, “ideoloji” açısından da hiç kimsenin/hiçbir şeyin “masum” ve “tarafsız” olmadığını/olamayacağını söyler. Güçlü olan ideolojinin geçerliliğini koruduğunu ve dizgesel yapıda, karşıt ideolojilerin bu yapıyı tehdit edecek oluşumlarda bulunmasının doğal olduğunu belirtir. Ancak baskın ideolojinin bu oluşumların varlığına ne dereceye kadar izin ver(mey)eceği tartışma konusudur (Karadağ, 2006:8). Çevirmenin tarafsız olmasının mümkün olmadığı ancak; çevirmenden ne yaptığının bilincinde, sorumluluklarının farkında ve seçimlerinin sonuçlarına katlanabilen ve gerekirse yanıt verebilen biri olması beklendiği söylenebilir.

Kültürel Katmanlar

Çeviriyi çözümlmek ve yorumlamak için ihtiyaç duyduğumuz çevirmenin kimliğine ait verilere, çevirmenin ait olduğu kültürel katmanı ya da çevirmenin ne tür bir kimliğe sahip olduğunu irdeleyerek ulaşabiliriz. Bozkurt Güvenç kimlik türlerini, ait olduğumuz dolayısıyla ortak olduğumuz değerler çerçevesinde ele alır. Türk Kimliği adlı eserinde kimlik kavramını kişilerin, grupların toplum veya toplulukların ‘Kimsiniz, kimlersiniz?’ sorusuna verdikleri yanıt ya da yanıtlar olarak tanımlar. Güvenç kimliklerimizde bizi ötekilerden ayıran nitelik ve özelliklerden çok, bazılarıyla ortak olduğumuz değer ve ilişkilere yer ya da öncelik verdiğimizizi, hatta kim olduğumuzun ve varlığımızın bilincine kimlere karşı olduğumuzun bilgisi ve yardımıyla vardığımızı söyler (Güvenç, 1994:3). Kim olduğumuz sorusuna verilecek yanıtlar bireylerin dünya görüşlerine, kökenlerine, sosyal yaşamlarına, günlük rutinlerine göre değişebilir ve bu yanıtların kimlik türlerini oluşturduğu söylenebilir. Güvenç kimlik türlerini üç grup altında toplar:

“Bireysel kimlikler; kişiyi ötekilerden ayırmak için, kurumlarca verilmiş bireysel kimlikler...”

Kişisel kimlikler; kişilerin üyesi bulunduğu kurum ve kuruluşlar, dernekler, kulüpler ve okullarda gönüllü, duygusal veya mesleki ilişkilerini gösteren psikososyal veya kişisel kimlikler...

Ulusal-kültürel kimlikler; nüfus kütüğündeki soy sop ilişkileriyle, kişiye özgü ad, cins, evlilik, sabıka bilgilerini bir araya getiren kimlikler....” (Güvenç, 1994:3).

Güvenç, toplumsal sınıflandırmanın kimlik türlerini belirlediğini söyler. Çevirmen çeviri yaparak nasıl toplumsal yapıyı etkiliyorsa, toplumun oluşturduğu bu sınıflandırma da çevirmenin ait olduğu kimliği tanımlamaktadır. Güvenç’in “kimlik türleri” şeklindeki toplumsal sınıflandırma ayrımı, Vermeer’in çevirmenin bilincinde olması gereken “kültürel katmanlar” ayrımıyla benzerlik göstermektedir.

Vermeer “skopos” kuramında görecelik odağıyla, çeviri etkinliğinin içinde farklı kültür katmanlarının rol oynadığından bahseder. “Idio-kültürel katman”, okur ya da çevirmenin içinde olduğu kültürel katmana bağlı olarak kişisel alışkanlıklarını ve düşüncelerini karakter özelliklerini taşır. Aynı zamanda bir ailenin, bir kulübün, bir politik partinin de üyesi olunabilir yani; bir dia-kültür içerisinde yer alınabilir. Öbür yandan bir millet, ülke ya da ırk/kabile gibi daha büyük bir topluluğun üyesi olmak yeni bir tür kimlik sınıfına ait olmak anlamına geldiğinin göstergesidir denebilir. Bu da onun, para-kültürel sınıfın bir parçası olması ve özelliğini taşıması anlamına gelir (Tellioğlu, 1998: 162). Çevirmenin, yola çıktığı kaynak kültürün ya da ulaşmak istediği erek kültürün hangi kültür katmanına ait olduğu göz önünde bulundurulduğunda; ulusal kültürel kimlikleriyle her birinin aynı ya da ayrı para-kültürel katmanın bir parçası olduğu düşünülebilir. Geniş kapsamda çevirmen, kaynak ya da erek kültürün ait olduğu kökene dayanan bir topluluğun üyesidir ve bu kimlik onun aynı zamanda bir dia-kültür içerisinde yer aldığını ve onun özelliklerini taşıdığını da gösterir. Ancak bireysel kimliğinin özelliklerini yansıtan idio-kültürel katman onu diğerlerinden ayırandır denebilir. Çeviri sürecinde

çevirmenden bu kültürel katmanların bilincinde olması ve kararlarını alırken bu katmanları göz önünde bulundurması beklenir.

Iain Chambers'a göre; kimliklerimizin karmaşık ve yapılanmış doğasının farkında olmak, bize başka olanakların kapısını açan bir anahtar sunar: Bu, hikâyemizdeki öteki hikâyeleri görmek, modern bireyin görünür tamamlanmışlığındaki tutarsızlığı, yabancılaşmayı, yabancı tarafından açılan ve onu tahrip ederek içimizdeki yabancı sorununu tanımaya zorlayan gediği keşfetmektir. Dolayısıyla kimlik, hareket hâlinde şekillenir. "Kimlik", 'dillendirilemeyen' öznel hikâyelerinin tarihsel ve kültürel alıntılarla buluştuğu istikrarsız noktada biçimlenir" (Chambers, 2014:44,45). Dinamik çeviri sürecinde de ancak hareket hâlinde şekillenen kimlikle benzer bir şekilde çevirmenin tarafsız kalamayacağı ve görünür olmaktan uzaklaşamayacağı, ideolojisiyle şekillenen bir noktada biçimleneceği söylenebilir.

Çalışmanın Amacı

Bu anlamda bu çalışmada çevirmen kimliğinin çeviri sürecine yansımalarına örnek olarak, Halide Edib Adıvar'ın kimliğinin İngilizce otobiyografiler yoluyla ve ardından Türkçe çeviriler yoluyla tekrar nasıl çevrildiğini betimlemek olacaktır.

Yöntem

Çalışmanın amacı otobiyografiler aracılığıyla kimliğin nasıl çeviri sürecine yansıdığını betimlemek olduğundan, araştırma modeli literatür tarama modelinde betimsel bir nitelik taşımaktadır. Çalışmada, Halide Edib Adıvar'ın önce İngilizce ve ardından Türkçe olmak üzere iki ayrı dilde kaleme aldığı; "otobiyografi" türündeki *Mor Salkımlı Ev* (Adıvar, 2011), *Memoirs of Halide Edip* (Adıvar, 1926) ve *Türkün Ateşle İmtihanı* (Adıvar, 2011), *The Turkish Ordeal* (Adıvar, 1928) yapıtları incelenmiştir. Ardından metinlerin hem yazarı hem de çevirmeni olan Halide Edib Adıvar'ın çoklu kimliğinin otobiyografi ve çevirilerine aktarımı şemasal olarak anlatılmıştır.

İnceleme

Halide Edib Adıvar önce İngilizce ve ardından Türkçe olmak üzere iki ayrı dilde; "otobiyografi" türündeki *Mor Salkımlı Ev* (Adıvar, 2011), *Memoirs of Halide Edip* (Adıvar, 1926) ve *Türkün Ateşle İmtihanı* (Adıvar, 2011), *The Turkish Ordeal* (Adıvar, 1928) yapıtlarını kaleme alır. Öz yaşam öyküsünü anadili yerine İngilizce yazarak ilk aktarımı bir bakıma çeviriyi gerçekleştirmiş olur. Ardından İngilizce otobiyografilerini Türkçe'ye çevirerek ikinci aktarım gerçekleşir. Her çeviri bir kaçış ve yeni bir başlangıç isteğini temsil etmektedir aslında. Tekrar çevrilme ihtiyacı aslında Halide Edib'in yaşadığı zamandaki toplumsal değişim, kendisinin değişen ideolojisi ve dolayısıyla değişen hedeflerin bir sonucu olduğu ileri sürülebilir. Bu değişimin çeviri sürecine yansımalarının ele alınmasının çevirmen kararları ve çevirmen kimliği bağlamında ele alınması gereken önemli bir nokta olduğu söylenebilir; çünkü süreci yönlendirenin Halide Edib'in değişen ideolojisi olduğundan bahsedilebilir. İmparatorluktan ulusa geçiş sürecinde Meşrutiyet, savaşlar, Cumhuriyet gibi tarihteki önemli noktaların bizzat tanığı ve belki de bastırılmış bir kadın kimliği ve bu tarihsel geçiş sürecinin otobiyografik bir hikâyesi olarak bize sunulan Halide Edib'in yaşamını, değişen ideolojisini ve bu değişimin yansımalarını çevirilerinde de görmek mümkündür.

Kimliğin Çevirilere Aktarımına Bir Örnek: Halide Edib Adıvar'ın Kimliğinin İngilizce Otobiyografiler Yoluyla Çevrilmesi ve Kimliğin Türkçe Çeviriler Yoluyla Tekrar Çevrilmesi

Çevirmen Halide Edib'in 1885-1922 yıllarını kapsayan iki ciltlik anı kitapları ile Türkçeye çevirileri özünde aynı da olsa metinlerin ayrı metinler olduğunu düşündürecek farklılıklar içermektedir. Hem

içerik olarak hem de yapısal olarak bu farklılıkların Halide Edib'in yazar ve çevirmen kimlikleriyle belirlediği amaçlarında ve kararlarında meydana gelen değişikliğe neden olduğu ileri sürülebilir. Yazarın kendini çevirerek yabancı dilde yazdığı kaynak metinde kullandığı stratejiler ile erek metinde kullandığı stratejiler farklıdır. Kaynak ve erek metinler birbirleriyle karşılaştırıldığında aralarında anlamlı farklar tespit edilmiştir. Bu durumun, aynı dönemi anlatan yaklaşık otuz yıl ara ile iki ayrı dilde kaleme alınan anıların, insan belleğinin değişen duygu ve görüşlere paralel olarak geçmişteki "gerçekleri" nasıl farklı okuduğunu bizlere kanıtlar nitelikte (Doltaş, 2004: 33-46) olduğu söylenebilir. Farklı dillerde farklı okumaları ve farklı kimlikleri karşımıza çıkarabileceği savunulabilir.

Metinlerin hem yazarı hem de çevirmeni Halide Edib Adıvar'ın çoklu kimliğinin otobiyografilerin çevirilerine aktarımı şemasal olarak aşağıda verilmiştir:

Halide Edib Adıvar'ın kendini çevirerek İngilizce yazması, ardından Türkçeye çevirmesiyle 3 tür kimlik yapısıyla karşılaştığımız söylenebilir. Birinci kimliği kendi ana dilinde düşüncelerini yansıttığı, o dilin kültürünün karakter özelliklerini taşıdığı "öz"dür. Ait olduğu bu idio-kültürel katman Halide Edib'in öz yaşamını kapsar. Aynı zamanda otobiyografilerinden yaşam hikâyesine dair bilgi edindiğimizde yazarın bulunduğu dia-kültürel ve para kültürel katmanlardan; ailesine bağlılığından, bu doğrultuda kimliğinin nasıl günlük yaşam pratiklerinden şekillendiğinden de haberdar oluruz.

Tablo1. Birinci Kimlik: Öz

Birinci Kimlik: Öz

- Öz yaşamı
- Ana dili; Türkçe – Türk kültürünün parçası
- Kişisel alışkanlıkları
- Temel düşünceleri
- Karakter özellikleri

Var olduğunu ileri sürdüğümüz ikinci tür kimliği "öteki" olarak adlandırabiliriz. İkinci kimliği "öteki", bize Halide Edib'in öz yaşam öyküsünün yabancı dilde aktarılmasıyla verilir. İki yıl arayla yabancı bir ülkede yabancı dilde yazılıp basılan iki anı kitabında yazar bir "öteki" oluşturur ve kendinden uzaklaşarak kendi ve "öteki"yle karşı karşıya gelmeyi bu yöntemle kendini sorgulamayı tercih eder. Fotoğraf ve çizim gibi birçok görsel ögenin olduğu kaynak metinlerden oluşan anı kitapları uzun soluklu, sayfa sayısı fazla kitaplardır. Erek metinlerde fotoğraf ya da çizim gibi hiçbir görsel öğeye rastlanmazken kaynak metinde kullanılan görsellerin anıların anlatımını daha canlı bir hale getirdikleri ve tarihsel dönemden görsel kesitler sunarak faydalı oldukları söylenebilir. Kaynak metinde kendini çevirerek yabancı bir toplum için anılarını yazan yazarın, Türk kültürüne dair anlatımını yabancı kültür tarafından daha dikkat çekici konuma getirmek amacıyla kitabında görselleri kullandığı düşünülmektedir (Bkz. Ek1).

Yazar/çevirmen Halide Edib, yapısal olarak anılarında kimi zaman birinci tekil şahısla "ben"i kullanarak kimliğini ön plana çıkartmayı tercih eder, kimi zaman da üçüncü tekil şahsı kullanarak kimliğini değiştirir "yabancı" biri konumunda "o" olur. İçerik olarak; yazarın her din ve kültürdeki insanları kucaklayan bir öğreti bulma, tüm insanlar için geçerli sayılabilen tek ve mutlak bir gerçeğe varma arayışı içinde olduğu izlenimi verir. Kimliğine ait bu kişisel ifadeleri "yabancı" dilde "yabancı" bir kültür için kendini çevirerek sunar. Bu kendini çevirme sürecinde metinde geçen Türk kültürünü yansıtan ifadelerin "yabancı" dilde okunuşuyla verilmesi yazarın metni "yabancılaştırma" amacı içinde

olduğu söylenebilir. Diğer yandan bu kültürel ifadelerin metinde farklı stratejilerle hedef kültür tarafından anlamlandırılabilir kılınması için açıklanması, yazar/çevirmenin oluşturduğu “öteki” kimliği karşısında “kendini” kabul ettirme çabası olarak algılanabilir.

Öbür yandan Osmanlı döneminde çocukluğunu yaşayan Halide Edib ait olduğu para-kültürel sınıfın bir parçası olarak yeni bir tür kimlik sınıfını bize sunar. Anılarında, Osmanlı'nın son yıllarını içinde yaşamış bir kişinin gözüyle, ayrıntı ve yansız aktarmak ister. Babasının Halide Edib'i Batı benzeri modern tarzda yetiştirmesi onun kimliğinin oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Yabancı dil öğrenmek, ait olduğu kimlik sınıfının dışında farklı kültürlerin sanatlarıyla ve edebiyatlarıyla uğraşmak Halide Edib'e “yabancı”nın varlığını hissettirir. Bu sayede Halide Edib tüm insanları kucaklayan evrensel bir din ve kültür arayışına girer, yaşam ve gerçek konularını sorgular, Batılı değerlerle daha ciddi bir biçimde yüzleşmesi gerektiğini düşünür.

Tablo 2. İkinci Kimlik: Öteki

İkinci Kimlik: Öteki	
Memoirs of Halide Edip (I. CİLT)	The Turkish Ordeal (II. CİLT)
1885-1917 yıllarını kapsar.	1918-1922 yıllarını kapsar.
1926'da İngiltere ve Amerika'da yayımlanır.	1928'de İngiltere ve Amerika'da yayımlanır.
471 sayfa	407 sayfa

- Öz yaşam öyküsünün farklı kimlik türüne ait bir kültürel sınıfta aktarımı
- İngilizce yazmayı tercih etmek.
- “Kendini” yabancı dilde aktarmak ve “ötekini” oluşturmak.
- “Kendi” ve “öteki”yle karşı karşıya gelip, kendini sorgulaması.
- Anılarda 1. ve 3. tekil şahıs kullanımı arasında bilinç akışı.
- Türkçeye ve Türklere özgü sözcüklerin sıklıkla kullanılması (Bey Effendi, Küçük Hanım gibi ifadeler İngilizce okunduğu gibi yazılmıştır.)
- Nerdeyse her Türkçe ifade için açıklamaların bulunması-savunma.
- Anılarda resim ve çizim gibi görsel öğeler.
- (Annesini) Kaybediş travması ile başlangıç.
- Evrensel nitelikte dinsel ve kültürel bir öğreti bulma, tek ve mutlak bir gerçeğe varma arayışı.
- Babasının Batı benzeri modern, eşitlikçi, pozitif bilime ve eğitime ağırlık veren bir dünya görüşüne sahip olması ve Halide Edib'i bu yönde yetiştirmesi.
- Babasının ve eşinin çok eşliliği tercihi ve Halide Edib'in tercihi.
- 1. Evlilik: Salih Zeki; (ilk eşi-çocuklarının babası) hayranlık, kendini kanıtlama çabası ve aşk.
- 2. Evlilik: Dr. Adnan Adıvar; Nakiye Hanımla (anneanne) aynı dünya görüşüne sahip kişi, Kurtuluş Savaşı'nın önemli aktörlerinden biri (anılarda oldukça az yer alır).
- İçsel çelişkiler: Merkezi, Salih Zeki ve babasıyla geçen yaşamı ve evlilik yılları oluşturur. Babasına ve onun değerlerini paylaşanlara, anneannesine ve onun simgelediklerine önemli bir yer verir. Halide'nin zayıf ve eksik yanları, kendiyle hesaplaşmaları ortaya çıkar.
- Amaç: Orta yaşlı biri olarak yaşam ve gerçek konularındaki sorgulamalarını sürdürerek, Batılı değerlerle daha ciddi bir biçimde yüzleşmesi gerektiğini düşünür ve bilinmeyen bir tarihi, Osmanlı'nın son yıllarını içinde yaşamış bir kişinin gözüyle, ayrıntı ve yansız aktarma çabası içindedir.

Yazar/çevirmenin üçüncü tür kimliği bu çalışmada “ikinci öteki” olarak adlandırılacaktır. “Yabancı”ya gidişin ardından “öz”e dönüş şeklinde bir eylem söz konusudur. Halide Edib anılarını Türk dilinde anlatmak ister. Metinler birbirinin karşılığı olsa da Halide Edib bu metinlerin çeviri olmadığı

vurgusunu yapmak ister. Çünkü metinlerin birebir herhangi bir sansür olmadan çevrilmesini istemez. Bu sorumluluğu kendi üstüne alır. Yaklaşık 30 yıl sonra “ikinci öteki”yi oluşturur, “öz”e dönmek ister. Ancak bu değişim sürecinde edindiği farklı sınıflardaki kimlikler bakış açısına yeni katmanlar getirmiştir. Saf, katıksız “öz”e dönmek mümkün değildir. Yaşadığı sınanmanın ardından yaşamı ona yeni bir kültürel katmana aitliği getirir. Artık üyesi olduğu birçok grup ve sahip olduğu birçok kimlik vardır. Çeviri sayesinde çoklu kimlik yapısı ortaya çıkar.

Tablo 3. Üçüncü Kimlik: “İkinci Öteki”

Üçüncü Kimlik: “İkinci Öteki”	
Mor Salkımlı Ev (I. CİLT)	Türkün Ateşle İmtihanı (II. CİLT)
1885- 1917 yıllarını kapsar.	1918-1922 yıllarını kapsar.
1950’lerde kaleme alınır, 1955’de yayımlanır.	1959’da yayımlanır.
285 sayfa	260 sayfa

“Ötekilere Karşı Ben”

Çok kültürlü bir iletişimin ürünü olan çevirinin “öteki”ni tanımayı gerektiren bir süreç olduğu, bu süreçte çevirmenin kimliğinin “öteki” ile iletişime geçerek belirlendiği yani; “ben” ve “öteki” karşıtlığının birbirine ihtiyaç duyarak çok kültürlü iletişimin farklı yönleri olarak birbirini tamamladığı söylenebilir.

Çevirmen kimliği ötekiyle etkileşim sürecinde belirlenen, çok yönlü bir süreçtir. Çevirmen kararlarıyla göreceli ve öznel olarak; ama statüsünün getirdiği ve yaşadığı kültürün bir parçası olarak betimleyici bir yöne de sahiptir. Bu nedenle çevirmenin kimliğini sadece birkaç tanımla açıklamamız mümkün değildir. Çevirmenin her yeni kaynak metinle karşılaştığında yüzünü döneceği erek metinle “öteki”nin varlığını kabul ederek kendi kimliğini ortaya koyduğu söylenebilir.

Kim olduğumuzun ve varlığımızın bilincine, kimlere karşı olduğumuzun bilgisi ve yardımıyla varırız. Öyleyse ötekini tanımlamak, kendi kimliğimizi bulmak yolunda bir adım oluşturmaktır denebilir. Güvenç eserinde kendimizi tanımlamak için ötekilerin de var olması gerektiği vurgusunu yaparak Levi-Strauss’un sözünden bahseder:

“Ötekilere karşı Ben” adını verdiği evrensel yapı veya karşıtlık ilişkisi böyle doğmasa da- yaşıyor, yayılıyor. O kadar evrensel ya da işlevsel ki, ötekiler olmasaydı, kişi onları yaratır, onların karşısında yer alırdı-kendi kimliğini bulmak tanımlamak, korumak için” (Güvenç, 1994:7).

Halide Edib otobiyografilerini öncelikle İngilizce yazarak Türkçe yazan yazar kimliğinin karşısında İngilizce yazan bir “öteki” oluşturur. Daha sonra aynı metni ana diline tekrar çevirerek “yeni bir öteki” oluşturmaya çalışır. Yazarak ve metni yeniden okuyup çevirerek Halide Edib’in farklı kimliklerin ardında durduğu söylenebilir. Kişinin birden çok kişisel kimliği olabilir (Güvenç, 1994: 7). Her bir “öteki”, farklı kişisel kimliklerinin tanımlanmasında yeni bir rol üstlenecektir. Bu şekilde İngilizce yazarak kendinle “öteki” sayesinde karşı karşıya gelebilecek, İngiltere’de, Amerika’da, Fransa’da, Hindistan’da yani; ana vatanının dışındaki tüm yabancı yerlerde, İstanbul’da bıraktığı geçmişle yüzleşebilecektir ve ardından metni Türkçeye çevirerek büyük bir toplumsal değişimin içinde kendi değişimini yaşadığı döneme doğru geri bakarak, yarattığı diğer “öteki” sayesinde oluşturduğu yeni bir kimliğe sahip olacaktır.

İmparatorluktan ulusa geçişte yeni bir kimlik arayışının olduğu bir dönemde, Meşrutiyet döneminde, özellikle de savaş sırasında, Halide Edib gibi kadınlar için önemli roller biçilmiştir. Çağdaşlaşmacıların ortak görüşü, eğer kadınlar eşit ortaklar olarak toplumda yer almayacaklarsa Osmanlı toplumunun çok yavaş ilerleyeceği yönünde olmuştur. 1912 Balkan Savaşı'ndan itibaren kentli kadınlar önce hemşirelik yapmaya, sonra da telefon santrallerinde Hıristiyan kadınların yerini almaya başlamışlardır. Köylü kadınlar hep tarlada çalışmışlardı; ama erkekleri askere alınıp cepheye yollanınca daha da fazla çalışmaya başlamışlardır. Kadınlar yeni Türkiye yaratılırken kritik bir rol oynamayı sürdürmüşlerdir (Feroz, 2010: 89). Bu nedenle Halide Edib'in çok kimlikliliği; yaşadığı dönemin, değişen toplumun ürünüdür denebilir. Bir yandan eski Türk geleneğinde ve İslamiyette var olduğuna inandığı "aydınlatılmış", yeni kuşaklar yetiştirilmesi için "millî bir vazife" (Aksoy, 2009: 83) görevi üstlenen bir anne modeli yer almaktadır. Öbür yandan iç çelişkileriyle yeniyi arzulayan ama geçmişe özlem duyan bir anlayışın parçasıdır. Kendisi için çocukluğundan beri "modern" olma rolü biçilmiştir ama geleneklerine son derece bağlıdır. Kimi zaman edebiyatla kimi zaman siyasetle anılan, işgal altında bir şehirde çocukluğunu, gençliğini yaşayan, özgürlük peşinde ulusu için savaş verirken kara listeye alınıp hakkında ölüm fermanı çıkan, sürgüne gönderilen, aldatılan ama aynı zamanda hayranlık duyulan, imrenilen, Anadolu'da hemşire, Doğu'da eğitim önderlerinden biri, erkeklerin dünyasında bir kadın gibi farklı kimliklere bürünür.

Nazan Aksoy *Kurgulanmış Benlikler* kitabında, millî bir bilincin uyandığı toplumlarda, yeni bir toplum oluşmasını sağlamak için yeni kimliklerin inşa edilmesi gerektiğinden bahseder. Bu yeni kimlikler toplumun uygar dünya ile bütünleşmesinde ve gelişmesinde öncü rol oynayacaklardır. Bu rolü üstlenen erkeklerin yanında kadınların da ulusal kimliğin inşa sürecine katılmaları beklenmektedir. Tamamıyla eski geleneklere göre yaşayan kadınlardan bu değişime katkı sağlaması beklenemez. Değişime inanmış, değişmeye hazır bir kadın örneğine ihtiyaç vardır. Bunun için değişimi, dönüşümü destekleyen erkeklerin yardımı da gereklidir. Böyle bir geçiş döneminde modernleşmeden yana olan erkekler, öğrenim imkânlarından yoksun kalmış, toplumsal ve kültürel kişiliği gelişmemiş, eski geleneklere göre yetişmiş, anne ve eş ideallerini kişiliklerinde toplayan kadınlardan da değişmelerini isterler. Aynı erkekler toplumda yerleşmiş "iyi" geleneklerin muhafaza edilmesinden yanadırlar. Bu yüzden, kadınların değişirken geleneksel dokunun bozulmasına izin vermemeleri gerektiğini düşünmüşlerdir. Bu durum çözülmesi zor bir ikileme yol açar: Bir yandan, yeni bir hayatın bir gereği olarak değişimi ilke olarak benimsemek, bir yandan da başlayan bir değişimi dizginlemeye çalışmak ve erkeklerin çizdiği sınırın dışına çıkmamak (Aksoy, 2009: 75,76).

Otobiyografilerde anlatıldığı gibi Halide Edib için de bu durum; geleneksel-modern, doğu-batı, geçmiş-şimdi, çocuk-geç kız, özgür-sürgün gibi ikiliklerin getirdiği uyumlu/suzluk ve çelişkinin bir sonucu olarak çoklu kimlik yapısında çatışmayla ortaya çıkar. Çağımızın da yaygın hastalığı olarak kabul edilen kimlik bunalımının ulusal olan ile evrensel olan arasındaki uyumsuzluktan kaynaklandığını düşünen Mircea Eliade'nın (1971) söylediği gibi, çelişkinin ortadan kaldırılmasıyla kimlik sorunu çözümlenebilir (Güvenç, 1994: 15). Halide Edib çelişkinin tam ortasında yaşamaktadır. Toplum için yeni bir kimlik arayışının, evrensel olanın aldığı kararlar ile ulusal olmaya çalışmanın arasındaki uyumsuzluğun var olduğu bir dönemde, Halide Edib yazdığı otobiyografilerde içsel kavgalarıyla beraber hem kendi kimlik savaşını vermekte hem de bir ulusun kimliğini yazmaktadır. Batı kültürü ve İslam ahlakı çerçevesinde büyüyen Halide Edib gelecek, bugün ve geçmiş duyguları içinde ülkesinde yaşanan ve değişen ulusal kimliği kendi bakış açısıyla tüm dünyaya anlatmak ister. Ancak bu anlatımın bilgi vermekten ziyade kendi duygusal değişiminin aktarımından öte gitmediği söylenebilir. Yazar,

çevirmen ve metin arasındaki bağı anlamlandırmada otobiyografilerdeki kimliklerin ve gizli kodların çözümlenmesinde önem arz etmektedir.

“Yabancılaştırma”/“Yerlileştirme” ve “Yabancıнын Sınanması”

Çevirmen metinleri oluştururken tercihleri doğrultusunda hareket ederek, farklı teknikler kullanır. Erek kültürün istek ve beklentilerine göre farklı çeviriler ortaya koyar. Bu bağlamda çeviri stratejilerinin belirlenmesinde Lawrence Venuti'nin “Yabancılaştırma”-(foreignization), “Yerlileştirme” (domestication) kavramları akla gelmektedir. “Yabancılaştırma” erek dildeki bazı öğelerin, erek kültürü göz ardı ederek çeviriyi daha görünür kılmak adına kaynak kültürün ön plana çıkartılması yani; bir bakıma yazarın yabancı olduğunu okura göstermek anlamına gelirken, “yerlileştirme” ise erek okurun çıkarlarını göz önünde bulundurarak daha kolay okunabilir bir metne ulaşma çabasında kaynak okurun kültürünü göz ardı etmek olarak açıklanabilir (Venuti, 2000: 468,469) yani; erek okurun çeviri metni yabancı olarak görmemesi yönünde bir amaç edinilmesi söz konusudur.

Çevirmenin bahsedilen çeviri stratejilerini kullanmasını sağlayan erek ve kaynak arasındaki kültürel farklardır. Bu stratejilerin belirlenmesinde ise çevirinin amacı, yazarın üslubu, içerik, ideoloji ve metin türü gibi kaynak metne özgü diğer yandan erek kültürü göz önünde bulundurmaya gerektiren birçok etmen karşımıza çıkmaktadır.

Venuti, şeffaflık ve akıcılığa dikkat çekerek “çevirmenin görünmezliğine” vurgu yapar. Çevirmenin kullandığı “yabancılaştırma” ve “yerlileştirme” teknikleri ile erek kültürde yaratılan fark ön plana çıkar. Kültürlerin buluşması ve metinlerin dönüşümünde, erek kültürün istek ve beklentilerine göre farklı çeviriler yapılabilmekte ve farklı teknikler kullanılabilir. Bu süreçte çevirmen “yabancı”yla iletişim şeklinde bir sınanma yaşar.

Antoine Berman “yabancıнын sınanması” kavramını, “öteki”ni “öteki” olarak tanımak ve kabul etmek şeklinde açıklar. Yani, erek metnin bir çeviri metin olduğunun unutulmaması ve metindeki yabancılığın kabul edilerek korunması gerektiği Berman tarafından ileri sürülür. Berman aynı zamanda “Translation and The Trials of the Foreign” adlı makalesinde çevirinin iki farklı düzlemde sınıandığından bahseder: İlk düzlemde yer alan metnin çevrileceği dilin yabancıyı konuk etmesiyle ilgili direnişi ve sınanmasıdır. İkinci düzlem ise çevrilecek metnin çevrildiği dilde yaşaması ve sınanmasıyla ilgilidir (berman, 2000: 284). Yani bu durum iki oluş biçimiyle ilgilidir: Çevrilecek metnin direnişi ve kendisine çeviri yapılacak dilin direnişi. Yani; “Psişik düzlemde, çevirmen ikiye bölünmüştür” (Ricoeur, 2008: 14). Bu durumun iki farklı kimliğin çatışması gibi iki dilin birbiri üzerinde üstünlük kurma savaşına benzediği söylenebilir.

Berman'a göre çeviri, çeviri eylemi aracılığıyla iki paydaş bağlantı içine sokulmuştur; yabancı sözcüğü yapıtı, yazarı ve onun dilini kapsar, okur sözcüğü de çevrilen yapıtın alıcısını. Her ikisinin arasında da, aktarım yapan çevirmen bildirinin tümünü bir kültür-dilden diğerine geçirir. Söz konusu sına(n)ma da işte bu eğreti aracılık durumunda gerçekleşir (Ricoeur, 2008:14).

Yorum ve Tartışma

Halide Edib 1885-1922 yıllarına ait anılarını önce kendini çevirerek İngilizce kaleme alır ve anıları iki cilt olarak basılır. Birinci cilt 1926'ta ikinci cilt 1928 yılında İngiltere ve Amerika'da basılır. Daha sonra ilk cilt Halide Edib tarafından ana diline çevrilerek 1955 yılında Türkçe olarak yayımlanır ve ardından ikinci cilt yine Türkçe olarak 1959'da yayımlanır. Çeviri yoluyla yabancıya gidiş, özüne dönüş şeklinde birçok git-gel eksenli söz konusudur. Bu iletişim ağında nasıl bir “sınanma”ya tanıklık edildiği ve bu sınanma esnasında çevirmen tarafından “yabancılaştırma”/“yerlileştirme” şeklinde hangi çeviri

stratejilerinin kullanıldığı belirlemek mümkündür. Halide Edib'in İngilizce çevirileri incelendiğinde yabancılaştırma ekseninde stratejileri ağırlıklı olarak kullandığı görülmektedir. Türk kültürünü ön plana çıkaran ifadeleri özellikle kullanmaya çalıştığı ve zaman zaman dipnotlarla kültürel sözcükleri açıkladığı görülmektedir.

Otobiyografilerin İngilizce yazılması ve sonra Türkçeye çevrilmesi şeklinde gerçekleşen süreçte olduğu gibi, Halide Edib'in hayatında da çevirmenin deneyimlediği yabancıyla iletişim şeklinde farklı izlenimlerin söz konusu olduğu söylenebilir. İngiltere, Amerika, Fransa ve Hindistan seyahatleri Halide Edib'in yaşamında yabancı görüp kendiyi özündekiyle karşılaştırmasına ve hayatında farklı öngörüler kazanmasında etkilidir denebilir. Doğu ve Batı'yı, kendi ülkesini ve Hindistan'ı, aslında kendi hayatının içindeki çelişkileri karşılaştırır. Bu seyahatlerin Halide Edib'in ideolojisindeki değişimi, çevirmen kararlarındaki yapılanmayı da etkilediği söylenebilir.

Halide Edib 1935 yılında Hindistan seyahati izlenimlerini *Inside India* adlı eserinde kaleme alır. Halide Edib'in zihninde bu masal ülkesi Hindistan, emperyalist bir ırkın at koşturduğu mekân olarak yerleşmiştir. Hintliler ile Halide Edib'in tanışması vapurlarda başlar. Önce 1909'da Londra'ya giderken vapur yolcusu ve hizmetliler olarak Hintlileri görür. 1912'de Balkan felaketinden sonra İstanbul'a Hint Kızılay teşkilatı, Dr. Ansari'nin başkanlığına gelir. Daha sonra 1918'de işgal kuvvetleri arasındaki Hintliler ötekilerden farklı görünür Halide Edib'e, 1919'da Hintliler Türkiye'ye yardıma teşebbüs ederler. Bu ilk izlenimler Halide Edib'de, Hindistan hakkında oldukça karışık bir etki bırakırken birçok yönde kendisinin ideolojisi için örnek teşkil eder. 9 Ocak 1953'te Bombay yoluyla Hindistan'a giden Halide Edib, orada iki ay kalır ve birçok önemli ili dolaşır, İslam Üniversitesi'nin kurulması için konferanslar verir, çeşitli kolejler ve kadın derneklerinde konuşur. Konferansları büyük yankı bulan Halide Edib, orada, hürriyetini güç şartlar altında kazanmış ülkenin sembolü olarak selamlanır. Türkiye'nin verdiği mücadele onlara bir örnektir (Durakbaşa, 2009: 410, 411).

Öbür yandan Halide Edib yabancıyla iletişimin ilk örnekleriyle bilincinde olmasa da aslında çocukluk döneminde karşılaşır ve bu onun ilerideki hayat felsefesinin yapı taşlarını oluşturur. Küçük yaşlardan itibaren hayatında Doğu ile Batı tesirini birlikte yaşamış, ikilikleri görmüş Halide Edib'in çocukluğu anneannesinin tipik bir Türk ve Müslüman evi ile babası ve üvey annesinin alafranga evinde geçmiştir. Bir taraftan Kur'an ve Arapça öğrenirken bir taraftan piyano ve İngilizce dersleri alır, tiyatrolara gider, sanat hakkında derin bilgi sahibi olur. Babası kızını İngiliz terbiyesine göre yetiştirir, koleje yollarken, anneannesinin evi de ona, maruz kaldığı bu yabancı tesirlere mukavemet edecek bir ruh aşlamıştır (Durakbaşa, 2009: 416). Babasının yanında mutludur ancak iç huzurunu anneannesinin yanında bulur. Anneanesi dinsel bir imge konumundadır. Halide Edib hayatındaki bu iki zıt tesirin farkındadır. O, Batılı yazarlara dayanarak, Doğu'yu ruh, Batı'yı madde diye nitelerken muhtemelen zihninde bu çocukluk izlenimleri yankılanır.

Sonuç

Toplum için yeni bir kimlik arayışının, evrensel olarak alınan kararlar ile ulusal olmaya çalışmanın arasında çekişmenin var olduğu bir dönemde Halide Edib, yazdığı otobiyografilerde içsel kavgalarıyla beraber hem kendi kimlik savaşını vermiş hem de bir ulusun kimliğini yazmaya katkı sağlamıştır. Batı kuralları ve diğer yandan Doğu kültürüyle büyüyen Halide Edib gelecek, bugün ve geçmiş duyguları içinde kendi iç çelişkileriyle birlikte bir yandan kimlik savaşı verirken bir yandan da yeni Türkiye'nin ulusal kimliğini tüm dünyaya anlatmak ister. Bu amaçla kendini İngilizceye çevirerek İngilizce

otobiyografilerini yazar. Ancak bunu otobiyografileriyle yapmaya çalıştığı için daha çok duygusal boyutta, kişisel izlenimlerini anlatmanın baskın olduğu söylenebilir.

Otograflarında çok kimlikli yönünü kişisel yaşamına dair tekrar okumalarla çözümlenmek mümkündür. Böylece çok kimlikli yapısındaki git-gellerin aslında çevirilerini de etkilediği, bu doğrultuda çeviri stratejileri belirlendiği görülmektedir. İngilizce eserlerinde yabancılaştırma ekseninde çeviri stratejilerinin kullanıldığı söylenebilir. Ancak Türkçeye çevirdiğinde, İngilizce metinlerin tersine, dipnot kullanımı ya da özellikle Türk kültürünü ön plana çıkartmaya çalışan bir kaygı güdülerek çeviri yapılmadığı görülmektedir. 1885-1922 yıllarına ait anılarını 1885-1917 ve 1918-1922 yılları şeklinde ikiye bölüp önce İngilizce olarak kaleme alır ve anıları iki cilt olarak basılır. Birinci cilt 1926'ta ikinci cilt 1928 yılında İngiltere ve Amerika'da basılır. Daha sonra ilk cilt Halide Edib tarafından çevrilerek 1955 yılında Türkçe olarak yayımlanır ve ardından ikinci cilt yine Türkçe olarak 1959'da yayımlanır. Türkçe ve İngilizce arasında yabancıya gidiş, özüne dönüş şeklinde birçok git-gel ekseninin söz konusu olduğu söylenebilir.³

Kaynakça

- Adıvar, H. E. (1926). *Memoirs of Halide Edib*. New York, Lond: The Century Company.
- (1928). *The Turkish Ordeal Being The Further Memoirs of Halide Edib*. New York, London: John Murray.
- (2011a). *Türk'ün Ateşle İmtihanı*. İstanbul: Can Yayınları.
- (2011b). *Mor Salkımlı Ev*, İstanbul: Can Yayınları.
- Aksoy, (2009). *Kurgulanmış Benlikler*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bahadır, Ş. (2004). "Çeviriyorum, Öyleyse Tek Kültürün Ötesinde, İki Kültürün Arasında, Üçüncü Kültürün Ortasındayım", *Varlık*.
- Berman, A. (2000). "The Trials of the Foreign" Ed. Lawrence Venuti. *The Translation Studies Reader*, (London, New York: Routlage, 2000): 284.
- Bulut, A. (2008). *Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji, İdeolojik Çeviri* İstanbul: Multilingual
- Chambers, I. (2014). *Göç, Kültür, Kimlik, çev*. İsmail Türkmen & Mehmet Beşikçi, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Doltaş, D. (2004). "Zamana ve Okura Göre Başkalaşan Bir Belleğin Öyküsü: Halide Edib'in Türkçe ve İngilizce Anıları", *Journal of Turkish Studies*, c. 28, s.1.
- Durakbaşa, A. (2009). *Halide Edib Türk Modernleşmesi ve Feminizm*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.
- Feroz, A. (2010). *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: 89.
- Güvenç, B. (1994). *Türk Kimliği Kültür Tarihinin Kaynakları* Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: s 3.
- Karadağ, A. B. (1994). "Çevirinin"İdeolojik" Doğası". *Radikal* 10 Eylül 2006, 2, 8.

³ Bu makalede ele alınan otobiyografilerin İngilizce ve Türkçe detaylı karşılaştırması ve daha kapsamlı bir inceleme için "İki Ayrı Dilde İki Aynı/Ayrı Otobiyografik Yapıt Üzerine Etnometodoloji-Çeviribilim Odaklı Bir İnceleme: Yazar/Çevirmen Halide Edib" başlıklı doktora tezine bakabilirsiniz.

Ricoeur, P. (2008). *Çeviri Üzerine*, çev. Sündüz Öztürk Kasar, (İstanbul: YKY, 2008), 14.

Telliöğlü, B. (1998). "Hans Vermeer'in Skopos Kuramında Görecelik Kavramının Yeri ve Bu Kavramın Çeviri Eleştirisine Yansımaları 'Görece Görecelik'", *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, s. 8 (1998): 162.

Venuti, L. (2000). "Translation, Community, Utopia", *Translation Studies Reader*, (London, New York: Routledge, 2000): 468-469.

EK 1

Memoirs of Halide Edib eserinden fotoğraf örnekleri (Adıvar, 1926)

The Turkish Ordeal eserinden fotoğraf örnekleri (Adıvar, 1928)

